

NEZABIJEŠ

Kázání ze dne 3.1.2021

5. Mojžíšova 19,1-13

Matouš 5,21-26: *Slyšeli jste, že bylo řečeno otcům: Nezabiješ! Kdo by zabil, bude vydán soudu. Já však pravím, že již ten, kdo se hněvá na svého bratra, bude vydán soudu; kdo snižuje svého bratra, bude vydán radě; kdo svého bratra zatracuje, propadne ohnivému pecku. Přinášíš-li tedy svůj dar na oltář a tam se rozpomeněš, že tvůj bratr má něco proti tobě, nech svůj dar před oltářem a jdi se nejprve smířit se svým bratrem; potom teprve přijď a přines svůj dar. Dohodni se svým protivníkem včas, dokud jsi na cestě k soudu, aby tě neodevzdal soudci a soudce žalárníkovi a byl bys uvržen do vězení. Amen, pravím ti, že odtud nevyjdeš, dokud nezaplatíš do posledního haléře.*

Základní pravidlo a jeho meze

Nezabiješ – tak zní jeden příkaz z Desatera. Snad v každé lidské kultuře kdekoli na zeměkouli takové pravidlo mají a ctí. Co za tímto pokynem vězí? Proč bychom neměli ničit život?

Fenomén, jenž nazýváme slovem „život“, je věc dosti tajemná. Podivný úkaz ve světě: vedle neživých věcí jsou tu také živé, ale to už nejsou vlastně věci, nýbrž spíše živí tvorové, od mikroskopických jednobuněčných organismů až po savce. Jak se to stane a čím to je, že z mrtvé hmoty vznikne něco živého? Prazvláštní událost. Marek Vácha nazývá lidi „tančící skály“. Jak to, že někde ve vesmíru začal kousek štru tancovat? Jak se to naučil a kdo ho to naučil? Neví se. Život tu prostě je. Neznáme postup, jak z neživých věcí udělat živé tvory. Nevědí to ani odborní biologové. Život neumíme vytvořit, zato ho umíme zničit. Umíme jen živé přeměnit na neživé. A to je zakázáno. Lidé odpradáva ctí pravidlo nezabíjet. Život je na světě patrně z jiných důvodů než proto, aby ho lidé ničili a přeměňovali na mrtvou hmotu.

Nezabiješ. Na první poslech je to jasné, prosté i moudré. Obtíže nastávají v praxi. V praxi se tento pokyn prý nedá brát tak úplně doslova. Umíme si vůbec představit, že by se lidé obešli bez zabíjení? A proto existuje řada výjimek. Typickou výjimkou je čas války. Ve válce obvyklá pravidla přestávají platit, lidé se přestávají chovat jako lidé a zabíjení k válce nějak patří. V menším měřítku pak nastávají situace osobního ohrožení. Zabití v sebeobraně se také nepočítá. Starověk znal ještě další případ, kdy zabití bylo dovoleno. Šlo o tzv. krevní mstu. Krevní msta je právo a povinnost pomstít zabitého příslušníka rodu a kmene.¹

Více místa pro „nezabiješ“

Mojžíšův zákon uvedené výjimky zná a respektuje, ale také kultivuje. Především zákon odplaty je do podrobnosti rozpracován: Pomsta musí být mírná, maximálně v poměru jedna ku jedné, tzn. oko za oko, zub za zub, jeden život za jeden život, ne víc (viz Exodus 21,23-24). Speciální úlohu hrají tzv. útočištná města pro ty, kdo nechtěně způsobili smrt někomu jinému. Útočištných měst musí být, za prvé, dostatek, aby byla dosažitelná. Za druhé, cesta k nim musí být vhodně upravena, aby se tam dobře lidem utíkalo. Do třetice, v útočištném městě musí být lidé schopní uvážlivého úsudku, zda dotyčného přijmou, nebo ne. Útočištná města sloužila jako zvláštní území, speciální prostor neutrality a přijetí, místo pro život těch, kteří by jinde byli zamordováni rozhořčenými pozůstalými.

Jak že se rozlišuje mezi pachatelem vraždy a tím, kdo zabil neúmyslně? Útočištné město má chránit každého, kdo „není hoden smrti, protože zabitého neměl nikdy předtím v nenávisti“ (Dt 19,6). Avšak útočiště nenalezne ten, kdo „svého bližního nenáviděl a strojil mu úklady, povstal proti němu a ubil ho k smrti“ (Dt 19,11). Rozhodující tedy není samotný viditelný skutek, nýbrž vnitřní nastavení, osobní postoj a pocit podezřelé osoby. Podstatné je to, co se děje uvnitř.

Podstatné se děje uvnitř

Právě tuto myšlenku prohlubuje Ježíš: „Slyšeli jste, že bylo řečeno otcům: Nezabiješ! Kdo by zabil, bude vydán soudu. Já však pravím, že již ten, kdo se hněvá na svého bratra, bude vydán soudu; kdo snižuje svého bratra, bude vydán radě; kdo svého bratra zatracuje, propadne ohnivému pecku.“ Tedy záleží ne jenom na zjevném činu, stejně tak záleží na skrytých pohnutkách. Kristus zde klade důraz na lidskou psychiku, na duši, na mysl. Když má mluvit o zabití, tak mluví o nevládnutých emocích a zmiňuje urážky, které si v jeho době lidé navzájem říkali.

Nejprve hněv: „... už ten, kdo se na svého bratra hněvá, podléhá soudu.“ Hněv je jedním ze základních

¹ Jako jistá obdoba krevní msty do nedávna existoval i v české kotlině trest smrti. Nenapadají mne další výjimky z pravidla „nezabiješ“, ale to je možná způsobeno mojí neznalostí.

pocitů. Když se nás zmocní hněv, tak zaznamenáme změnu tělesných pochodů – rozbuší se srdce, krevní tlak se zvyšuje, účinkuje to jako příprava na zvýšenou námahu, příprava na útok. Když se člověk rozzlobí, obvykle začne vypouštět z úst nelaskavá a někdy velmi zraňující slova. Když hněv nepolevuje, přicházejí na řadu fyzické zásahy – plesknutí, bouchnutí, házení věcí, práskání dveřmi atd. Však to můžeme pozorovat sami na sobě, případně od jiných. Hněv v nás vyvolává agresivní chování, v extrémním případě může vyvrcholit ublížením na zdraví. A zcela jistě zlostné chování pošlapává dobré mezilidské vztahy.

Ježíš začal hněvem a pokračuje nadávkami. Připomeňte: „*Kdo snižuje svého bratra, podléhá radě.*“² Doslova se tam píše: „*Kdo by řekl svému bratru: ‚raka‘...*“ přičemž slovo raka označuje člověka zbytečného, nepotřebného, prázdného. Příhodnou českou nadávkou si prosím doplňte sami.

A ještě jedno drsné slovo uslyším: „*Kdo svého bratra zatracuje, propadne ohnivému peklu.*“ Doslova se tu píše: „*Kdo by řekl svému bratru: ‚blázne‘...*“ Šílenec, pomatenec, blázen, to znamená být naprosto nepřijatelný, totálně odepsaný. V židovské kultuře to znamená také být odepsaný pro Boha, být zatracený pro časnost i pro věčnost.

Ježíš tvrdí, že nezvládnutý hněv a vážně míněné nadávky jsou srovnatelné s vraždou, mají pro živé tvory zničující účinky podobně jako jed, jako otrava.

Pro ilustraci

Povšimněme si, prosím, že zabíjení ve velkém měřítku zpravidla potřebuje řadu mentálních příprav. Patrně žádná genocida, válka nebo třeba násilná revoluce v historii by se nemohly dít, kdyby k tomu lidé nebyli předem připravováni spoustou myšlenek a argumentů. Museli vymyslet důvody, postavit jakousi myšlenkovou základnu, která důmyslně ospravedlnila posunutí hranice zakázaného. Život některých obyvatel Země musel být nejprve ponížěn a degradován, soucit a solidarita s nimi musely být soustavně umlčovány a naopak bylo třeba živit hněv a nenávisť. A teprve pak se mohlo začít s vražděním.

Ježíš upozorňuje, že v první řadě jde o to, co nosíme a živíme ve své hlavě. Záleží na naší práci s myslí. Záleží na tom, co si myslíme o jiných a co pro nás znamená život.

Posunovací hranice?

Příkázání „nezabiješ“ kreslí pomyslnou čáru, za kterou nesmíme vstoupit. Žijeme na území, na kterém je zapovězeno život odnímat a ničit. Řečeno biblickým veršem: „*Krev, která vás oživuje, budu vyhledávat. Budu za ni volat k odpovědnosti každé zvíře i člověka; za život člověka budu volat k odpovědnosti každého jeho bratra.*“ (1. Mojžíšova 9,5) Jsme voláni k odpovědnosti před tím, kdo život vytváří. Prolitá krev má z hlediska Stvořitele velkou váhu.

Je pozoruhodné, že ten příkaz „nezabiješ“ je řečený tak všeobecně, bez omezení, bez výjimek. Výjimky z tohoto pravidla napříč dějinami si určovali lidé a určovali si je velmi různě. Manipulovali s hranicí zakázaného kousek tam, nebo nazpátek tak, jak se to zrovna hodilo. Ale život zůstává životem i tehdy, když si lidé řeknou, že jde o tvora málo významného, málo přínosného, nebo třeba ekonomicky zatěžujícího. Hospodin vždy volá k odpovědnosti za prolitou krev.

Na závěr budiž pověděno, že Ježíš sféru zákazu zabíjení podstatně rozšiřuje. Kristus tvrdí, že je hoden soudu nejen ten, kdo život zamorduje, nýbrž každý, kdo nemá před životem úctu. Místo o zabití mluví o hněvu, o nesmířených sporech, o soupeření. Tam, kde se lidé hádají, kde jeden druhého uráží, kde se nechtějí dohodnout, tam můžeme vidět zárodek neúcty k životu. A proto navrhuji pěstovat citlivost na větší i drobnější projevy ponižování, znehodnocování, neúcty – projevy, kterých je kolem nás a snad i v našem nitru dost a dost. Nestačí jen vyhnout se zabití, je třeba odložit jedovaté myšlenky, gesta, řeči, činy. Místo jedovatých plodů servírujme svým duším potravu zdravou, prospěšnou. Místo jedovatých výplodů a zplodin zanecháme za sebou dílo takové, které podporuje a povzbuzuje život můj, život lidí, život zvířet, život rostlin, život vůbec. I v novém roce se hraje o hodně, hraje se o život.

Hospodine, otevři naše oči, abychom viděli pravou váhu a hodnotu tvorů, jimž jsi vdechl život. Nauč nás zvládat hněv, tak abychom pod jeho mocí neublížovali. Rozšiřuj naše srdce, aby v něm bylo dost místa a úcty pro každého, koho potkáváme.

2 Český ekumenický překlad překládá parafrází. Slovo „raka“ a „blázne“ nalezneme v jiných překladech do češtiny.